

Nationalt Center for
Forebyggelse af Ekstremisme

Nye fænomener inden for ekstremisme online

*En pixi af 'Kortlægning af viden
om forebyggelse af ekstremisme
online blandt børn og unge'*

Oktober 2020

Nationalt Center for Forebyggelse af Ekstremisme

© 2020 Nationalt Center for
Forebyggelse af Ekstremisme

Tlf. 72 14 27 00
E-mail: ekstremisme@siri.dk
www.stopekstremisme.dk

Oktober 2020

Alle rettigheder tilhører Nationalt
Center for Forebyggelse af Ekstremisme.

Udgivelsen kan frit hentes på www.stopekstremisme.dk

Nationalt Center for Forebyggelse af
Ekstremismes udgivelser kan frit citeres
med tydelig kildeangivelse.

Forord

Internettet og de sociale medier har skabt en ny social virkelighed, hvor brugere kan interagere med hinanden og potentielt set skabe nye former for fællesskaber og dele viden af hidtil uset omfang. Men internettet er også blevet en arena, hvor ekstremistiske grupper og individer har adgang til at dele hadefuldt eller polariserende indhold og komme i kontakt med børn og unge, der kan risikere at blive draget og/eller manipuleret til at dele eksempelvis racistiske udsagn vendt mod en bestemt gruppe eller videoer med voldsomt indhold.

Børn og unge risikerer i dag hyppigere i deres online liv at støde på indhold eller ideologiske holdninger, som kan karakteriseres

som ekstremistisk. Det kan være ubehagelige konspirationsteorier eller pranks, der dukker op på spilleplatforme, og som formidler dehumaniserende opfattelser af andre. Og endelig er det blevet nemmere for børn og unge selv at opsøge de sociale medier og platforme med ekstremistisk materiale, fx på 4Chan, lukkede Discord-kanaler eller hadgrupper på Facebook, hvor de selv kan bidrage til at poste hadefuldt indhold.

Nye fænomener som ekkokamre, trolling, grooming, misinformation og fake news er kommet på dagsordenen og forskningen er i stigende grad blevet opmærksom på de mekanismer, der fører til polarisering og ekstremistisk adfærd i online fora.

Baggrund for desk research

Professionshøjskolen Absalon har i partnerskab med UCL Erhvervsakademi på opdrag fra Nationalt Center for Forebyggelse af Ekstremisme (herefter centeret) iværksat en desk research af den aktuelt bedste viden om forebyggelse af ekstremisme online blandt børn og unge.

Denne pixiudgave giver en introduktion til fænomener, som har været gennemgående i den udvalgte og inddragne litteratur i desk researchen.

Der er udarbejdet to tilsvarende pixiudgaver, hvor den ene har fokus på viden om forebyggelse af ekstremisme online på samfunds-, gruppe-, individ og uddannelsesniveaue, og den anden har fokus på nye tendenser relateret til ekstremisme online.

For at få det fulde udbytte af den indsamlede viden anbefales det at læse den fulde version af desk researchen.

Den primære målgruppe for desk researchen er fagprofessionelle i kommunerne og andre steder med børn- og ungekontakt fx SSP-me-

arbejdere, mentorer, klubmedarbejdere, pædagoger med videre.

I denne pixiudgave fremhæves følgende fænomener, som forskningsmæssigt også er begyndt at tiltrække sig stigende opmærksomhed i forhold til ekstremisme online:

- Politisk grooming og online rekruttering
- Misinformation, disinformation, fake news og trolling
- Propaganda, mobilisering og ekstremistiske narrativer
- Konspirationsteorier
- Hædfulde ytringer og dehumaniseringstendenser

Ud fra et dansk forebyggelsesperspektiv er der foretaget en række valg i forhold til fokus og afgrænsning af desk researchen. Der er derfor ikke tale om, at viden om forebyggelse af ekstremisme online blandt børn og unge er fuldt afdækket. I stedet er desk researchen et udtryk for den viden, der er mest relevant at afsøge set ud fra et dansk forebyggelsesperspektiv.

Selve desk researchen har fulgt almen praksis for systematiske litteraturstudier, hvilket betyder, at litteratursøgningen er foretaget indenfor et afgrænset område i relation til både emne, tid og sted.

I alt er 611 publikationer gennemgået i den brede screening. Heraf er 39 publikationer udvalgt som basis for at udarbejde rapporten, og yderligere 13 dokumenter er udvalgt i forhold til kapitlet om IT-tilgange til forebyggelse.

God læselyst!

FORMÅLET med denne desk research er at afdække og identificere eksisterende viden om ekstremisme online med fokus på forebyggelse for at få et bredt overblik over, hvad der tidligere er blevet arbejdet med nationalt og internationalt, samt hvordan væsentlige fænomener er defineret og forstået.

Indhold

Politisk grooming og online rekruttering	6
Misinformation, disinformation, fake news og trolling	7
Propaganda, mobilisering og ekstremistiske narrativer	8
Konspirationsteorier og alternative forklaringer	9
Hadefulde ytringer og dehumaniseringstendenser	10
Hvor kan jeg læse mere?	11

Politisk grooming og online rekruttering

Ligesom med seksuel grooming er der med politisk grooming tale om en kompleks og individuel proces, som kan tage lang eller kort tid, hvor den eller de berørte gradvist bliver lokket eller manipuleret til ikke blot at deltage i nogle bestemte online aktiviteter, men også at overtage de synspunkter, som en gruppe eller et netværk har og som er centrale for fællesskabet (Omtanke Online 2019).

Børn og unge er særligt udsatte, fordi identiteten navnlig i ungdomsårene er en flydende og foranderlig størrelse, som kan påvirkes af mødet med forskellige fællesskaber (Turner-Graham 2014; Nettet Vildveje/Medierådet 2018: 46).

En groomer fungerer som 'hverver' til en bevægelse, hvortil den unge langsomt tiltræk-

kes, fordi groomeren formår gradvist at vække tillid ved at give den unge en fornemmelse af at være særligt udvalgt og vigtig for både groomeren og bevægelsen (Nettets Vildveje/Medierådet 2018: 47-48).

De forebyggelsestiltag, som publikationerne peger på i forhold til grooming, ligger alle i forlængelse af socialpsykologiske gruppe- og identitetsteorier. Gennemgående omtales behovet for at kunne tilbyde de unge der rekrutteres til ekstremisme online, nogle alternative, stærke, inkluderende fællesskaber med ikke-ekstremistiske identitetsmarkører (Lange 2018; Sunde 2013).

Eksempel på case med grooming

Lange (2018) beskriver i et casestudie en dreng, der gennem en årrække bevæger sig på kanten af online-livet med tendenser til ekstremistiske holdninger og meninger. På baggrund af interviews med drengen konkluderes der i dette studie, at sociale medier og platforme, hvor ekstremistiske holdninger udspiller sig, har en tendens

til at tiltrække unge på jagt efter et tilhørsforhold. Tendensen bekræftes i Nettet Vildveje (2018), som fremhæver, at uopfyldte behov kan drive de unge mod alternative fællesskaber, hvor ros, anerkendelse og positiv opmærksomhed bliver en væsentlig tiltrækningsfaktor.

Misinformation, disinformation, fake news og trolling

Fake news er kendetegnet ved at det udgiver sig for at være korrekt information eller rigtige nyheder, og ofte ser troværdigt ud, men i virkeligheden er fejlagtig (Mehlsen & Hendricks 2019: 127-129). Fake news består således af falske eller udokumenterede påstande, fordrejninger og manipuleret billed- og videomateriale, fra seriøst udseende webadresser, som tilsammen virker som vildledende misinformation (Mehlsen & Hendricks 2019: 132).

Når misinformation formidles bevidst, er der tale om disinformation (Mehlsen & Hendricks 2019: 129). I modsætning til disinformation har misinformation ikke altid en bevidst hensigt bag – det kan ske, at de, der videregiver misinformation reelt tror, at informationen er sand og videregiver den i overbevisningen om, at den bygger på kendsgerninger (Omtanke online 2019).

Med fænomenet trolling er der tale om personer eller robotter med kendte eller anonyme onlineprofiler, der deltager i debatter på de sociale medier for at provokere og piske en stemning op (Omtanke online 2019). Via profilen spredes der automatisk information i netværket, med det resultat at der opstår 'norm hacking', dvs. en form for automa-

tiseret gruppepres, hvor nogle bestemte holdninger eller normer hypes, således at de fremstår langt mere udbredte og populære, end tilfældet er (Mehlsen & Hendricks 2019: 143; Nettets Vildeveje/Medierådet 2018: 28). Misinformation udgør en stigende trussel mod demokratiet, idet det sår splid mellem grupper, øger mistilliden til demokratiet og politikerne samt medfører en relativisme, hvor forskellen mellem sandt og falsk sløres (Mehlsen & Hendricks 2019).

I den psykologiske forskning har man afdækket, hvordan kognitiv bias påvirker vores opfattelser – dvs. i hvor høj grad vi har en tendens til at udvælge og tro på information, der bekræfter vore verdensbillede og fravælge de kilder, som kommer i uoverensstemmelse med vore eksisterende overbevisninger. De fleste af os tenderer til at tro på information, der bekræfter vore overbevisninger, om end det ofte sker ubevidst.

Misinformation, disinformation, fake news og trolling kan ses i sammenhæng med udbredelsen af ekstremistiske narrativer og propaganda, fordi det ofte indgår som led i ekstremistiske gruppers bevidste forsøg på at skabe bestemte (falske) fortællinger om 'fjenden'.

Propaganda, mobilisering og ekstremistiske narrativer

Propaganda betegner spredning af information med det formål at udbrede nogle bestemte ideer og få folk til at handle på en bestemt måde. Propaganda og udbredelsen af polariserende narrativer bruges aktivt af ekstremistiske grupper og udgør en udfordring for forebyggelsesarbejdet (Richards 2019).

Desuden fremhæves det, at propaganda i dag spiller en særlig rolle i kraft af de nye kommunikationsteknologier, der dels har gjort det nemmere at nå ud til et langt større publikum, dels har gjort det muligt at udbrede langt større mængde af misinformation, som kan bruges effektivt i propagandaen (Lenos & Krasenberg 2017).

De tre afgørende elementer i propaganda er angst og følelsesmæssig påvirkning, samt kon-

struktion af narrativer om håb og forløsning, som alle kalder på mørke og dybtliggende følelser i menneskers bevidsthed, såsom afmagt, frygt, vrede og frustration (Richards 2019).

Vellykket propaganda spiller på en underliggende frygt eller frustration, som allerede er til stede hos nogle individer eller grupper, og som gennem stærke narrativer kan forstærkes yderligere med det formål at gøre individerne modstandsdygtige overfor alternative forestillinger, der udfordrer eller sår tvivl om de ideologiske forestillinger. Den er bygget op om simplificerende binære narrativer, der opdeler verden i ven og fjender-grupper/gode og onde, og som dels bygger på, dels nærer en underliggende frygt eller vrede (Smit & Meines 2019).

Konspirationsteorier og alternative forklaringer

Konspirationsteorier kan defineres som troen på, at en gruppe individer i al hemmelighed arbejder for at opnå forskellige destruktive mål (Bjørge (red.) 2018).

Konspirationsteorier kan forstærke dæmoniseringen af 'de andre' og "fremme selvisolering og smågrupperadikalisering" som det for eksempel ses i bestemte tråde på 4Chan eller i lukkede Discord-kanaler" (Brockhoff, Peters & Thorup 2018).

I nogle tilfælde kan forestillingen om, at samfundet er kontrolleret af en ond og illegitim magt styrke konspirationsteoriens forestilling om en nær, overhængende trussel, som må bekæmpes ved hjælp af væbnet modstand og oprør.

Konspirationsteorier udgør et lukket verdensbillede, hvor forestillinger forenes i et gensidigt bekræftende netværk, som udelukker al information, som ikke bekræfter troen (Bjørge (red.) 2018).

Forholdet mellem konspirationsteorier og ekstremisme er komplekst. Man kan sagtens tro

på og dele konspirationsteorier online uden at være ekstremist – men personer i ekstremistiske miljøer vil ofte tro på og bruge en eller anden konspirationsteori til at bekræfte sit dualistiske verdensbillede og til at legitimere sin kamp (Brockhoff, Peters & Thorup 2018).

Endelig skaber konspirationsteorier en fælles følelse af frygt og sammenhold i en gruppe eller et netværk og i den forstand mener forfatterne, at konspirationsteorier kan bidrage til ekstremisme og legitimere brug af vold, også selvom der ikke er en direkte kausalforbindelse mellem konspirationsteorier, ekstremisme og vold.

Digital dannelse kan bidrage til at forebygge ekstremisme online, særligt i forhold til at styrke børn og unges kritiske tænkning og kompetencer til at gennemskue propaganda, fake news og konspirationsteorier (Lenos & Krasenberg, 2017).

Hadefulde ytringer og dehumaniseringstendenser

Online had kommer til udtryk gennem anstødelig, sårende eller truende tekster eller sprog i form af opslag, kommentarer, tekst-beskeder, videoer eller billeder. Det er direkte eller indirekte målrettet individer eller grupper defineret på baggrund af køn, seksualitet, race, nationalitet, religion, handicap, eller mod individer, der på anden vis repræsenterer en bestemt gruppe (Wachs et al. 2019).

Forskningen har været optaget af den polarisering, der foregår i online fora mellem forskellige grupper, hvor det nedsættende og ekstremistiske indhold fører til undergravning af demokratiske frihedsrettigheder og/eller dehumanisering af grupper eller individer, der er kategoriseret i kraft af deres køn, seksualitet, etnicitet, hudfarve, tro og sociale status.

Det ekstremistiske indhold kan ofte tage form af såkaldt 'hate speech' eller på dansk hadefulde ytringer eller hadretorik mod bestemte personer eller grupper, og undertiden udvikler disse fora sig til deciderede ekkokamre, som får lov at leve deres eget, afsondrede liv (Lenos & Krasenberg 2014).

Ekkokamre er små deloffentligheder eller subkulturer, hvor bestemte holdninger og normer for adfærd får lov at dominere, og hvor deltagerne gensidigt bekræfter hinanden i en bestemt opfattelse eller et bestemt verdensbillede, som yderligere dyrkes og udvikles i fællesskabet. Eksempler på fora hvorpå denne type retorik kan udspille sig er lukkede Facebook-grupper, Reddit, 4Chan, Snapchat m.fl.

Ekkokamrene kan føre til en normalisering af holdninger og sprog, som normalvis anses for uacceptable. Det fører til en problematisk adfærd blandt de unge, fordi subkulturen får en negativ socialiserende effekt, hvor de mest ekstremistiske holdninger kommer til at repræsentere gruppen (Bjørge (red.) 2018). Der peges endvidere på forskellige polariserings- og overskridelsesdynamikker, hvor de unge overgår hinanden i grov retorik, fordi de hårdeste ytringer giver størst anerkendelse inden for gruppen (Lange 2018; Turner-Graham).

Hvor kan jeg læse mere?

Her kan du læse mere om ekstremisme online:

- **Desk research:** Kortlægning af eksisterende viden om forebyggelse af ekstremisme online blandt børn og unge i en dansk kontekst og en beskrivelse af videnslandskabet på området.
- **Pixiudgaver af desk research:** Desk researchen resumeres yderligere i to pixi-udgaver. Den ene handler om viden om tendenser indenfor ekstremisme og den anden handler om relevante fænomener relateret til ekstremisme online.
- **Videnspublikationer:** Centeret udgiver en række videnspublikationer på www.stopekstremisme.dk/ekstremisme/videnspublikationer. Her kan du læse mere om propaganda, ekstremistiske digitale fællesskaber, konspirationsteorier m.m.

Nationalt Center for Forebyggelse af Ekstremisme understøtter det forebyggende arbejde blandt kommuner, regioner, kriminalpræventive samarbejder, uddannelsesinstitutioner, boligorganisationer, foreningslivet mv.

Centeret er en del af Styrelsen for International Rekruttering og Integration under Udlændinge- og Integrationsministeriet. Læs mere om Nationalt Center for Forebyggelse af Ekstremisme på www.stopekstremisme.dk.

